

UDK 821.163.42-1.09 Benešić, A.
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 4. 03. 2013.
Prihvaćen za tisak: 28. 10. 2013.

MARINA JEMRIĆ
Osnovna škola Julija Benešića
Trg svetog Ivana Kapistrana 1, HR – 32236 Ilok

PJESNIŠTVO ANTE BENEŠIĆA

U radu se analiziraju pjesnički tekstovi Ante Benešića sadržani unutar njegovih triju za života objavljenih zbirki, *Pjesme* (1905.), *Pjesama knjiga druga* (1906.) i *Anakreontika* (1913.), i to s aspekta njihova izraza i sadržaja, pozicije utjelovljenog lirskog subjekta, prisutne autoreferencijalnosti, uočenih intertekstualnih modifikacija te naposljetku sagledanih unutar konteksta tadašnjeg suvremenog pjesničkog stvaralaštva. Radom će se po prvi put dati kritički pogled na usporedno stanje triju pjesničkih zbirki Ante Benešića, ovog nerijetko zanemarivanog književnog autora, čija je književnومjetnička pojavnost, zapravo, pravo osvježenje unutar korpusa pjesničkih tekstova hrvatske moderne.

KLJUČNE RIJEČI: *anakreontsko pjesništvo; autoreferencijalnost teksta; Benešićeve pjesničke zbirke; izraz i sadržaj; "sremiziranje anakreonta".*

1. PJESNIČKE ZBIRKE ANTE BENEŠIĆA

Unutar kontinuiteta hrvatske moderne književnosti, osim tzv. velikih imena, postoji i čitav niz nezamijećenih, neadekvatno percipiranih i vrednovanih književnih autorskih pojava. Jedna od njih je i prisutnost Ante Benešića¹, Iločanina, inače polubrata poznatijeg Julija Benešića. Ante Benešić svoje književnومjetničko stvaranje javno započinje krajem 19. stoljeća kraćim lirskim pjesmama unutar *Zvonimira*, almanaha tadašnje hrvatske mladeži, da bi se potom početkom 20. stoljeća javio dvjema pjesničkim zbirkama naslovljenim kao *Pjesme* (1905.)

¹ Osim tih triju pjesničkih zbirki Ante Benešić (1864.-1916.) za života objavljuje i sljedeće tekstove: lakrdije *Sobe broj 13.*, *Pero Sapunica* i *Strah od kapi* pod zajedničkim naslovom *Tri lakrdije* (1905.), povijesnu tragediju *Damjan Juda* (1905.), idilu *Branko i Grozdana* (1906.), dramu *Kraljević Marko* (1907.), tragediju *Petronij* (1907.), kraće humorističke proze unutar 32. i 43. sveska Humoristične Knjižnice pod naslovom *Pregršt šale i satire* (1911.) i *Vesele novosti: zbirka šala A. Benešića, A. G. Matoša, Rode-Rode, francuskih humorista, Mark Twaina i t. d.* (1913.), dakle, koje je objavio u navedenom koautorstvu. Svojim književnim i inim tekstualnim priložima surađivao je u sljedećim periodičkim publikacijama: *Vienac: zabavi i pouci*, *Prosvjeti: listu za zabavu, znanost i umjetnost*, *Knutu: listu za satiru i humor te Savremeniku: mjesecniku Društva hrv. književnika*. Osim spomenutih pjesničkih rukopisa, u ostavštini Ante Benešića nalaze se i njegovi neobjavljeni autografi: *Diogenes*, drama u pet činova; *Odvjetnik Petrović*, drama u pet činova; *Car Probo*, tragedija u pet činova; *Gospodin Debeljković*, komedija u pet činova; *Otkaz braka*, komedija u tri čina; *Egoiste*, komedija u tri čina; *Ilirizam u Osijeku*, komedija u tri čina; *Kraljević Marko*, spjev u 17 pjevanja; *Radovan*, romantički ep u devet pjevanja iz hrvatske prošlosti jedanaestog stoljeća te četiri pjesnička rukopisa: *Tebi: sonetni vienac*; *Cvijetići mojoj miloj Cvieti*; *Cvijetići u album mojoj zaručnici Cvieti*; *Moje djakovanje*.

i *Pjesama knjiga druga* (1906.). Posljednja mu je zbirka pjesničkih tekstova objavljena u izdanju Društva hrvatskih književnika u Zagrebu 1913. godine pod naslovom *Anakreontika*. Nažalost, pojedine povjesnice hrvatske književnosti danas jedva skreću pozornost na književnoumjetničku pojavnost Ante Benešića u općenitom smislu, a jedna od njih čak uopće ne spominje njegovo pjesništvo. Riječ je o peru Miroslava Šicela, koji književno djelo ovog autora promatra kroz prizmu crtičara-humorista, pisca lakrdija, spomena povijesne tragedije *Damjan Juda* i drame *Kraljević Marko*, "(...) sve bez značajnijeg individualnog pera stvaraočeve ličnosti" (Šicel 2005: 235). Jedino Dubravko Jelčić u *Povijesti hrvatske književnosti: Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne* (Jelčić 2003: 329) i dvojac Helena Sablić Tomić i Goran Rem u *Slavonskom tekstu hrvatske književnosti* njegovu poeziju svrstavaju u pozitivan kontekst erupcije vedrine s anakreontskim predznakom: "Njegove su pjesme jednodušno primljene kao hedonističke vedre igre, bliske folklornim toposima, s redovitim motivima odnosa između 'drage' i 'dragog', kola i stiliziranoga pejzaža predviđenog za anakreontske tonove." (Sablić Tomić i Rem 2003: 153)

1.1. IZRAZ BENEŠIĆEVIH PJSNIČKIH TEKSTOVA

Budući da su pozadinske osnove izraza i sadržaja utkanih unutar oblikovanog tekstualnog prostora triju pjesničkih zbirki Ante Benešića vrlo slične, odnosno gotovo identičnog karaktera, ali s njihovim varijabilnim osobinama (što najbolje dokazuje treća Benešićeva pjesnička zbirka koja je svojim dvotrećinskim dijelom satkana od pjesama prisutnih u prvim dvjema zbirkama), o čemu svjedoče i riječi Benešićevog suvremenika Dragutina Prohaske, koji govoreći o Benešićevoj drugoj objavljenoj zbirci pjesničkih tekstova tvrdi sljedeće: "Ova je knjiga naglo slijedila iza prve. Moguće nam to razjašnjuje moto: Tko će sitnom izmjerit litrom silno ljubavi more! . . . Jer ako usporediš one pjesme sa prvima, vidjet ćeš, da su od istog tkiva." (Prohaska 1906a: 121), analizi pjesničkih tekstova pristupit će se usporedno, s tim da će se istodobno gdje gdje istaknuti jedinstvene elementarnosti specifične za pojedini knjižni naslov.

Gotovo sve pjesničke tekstove u trima pjesničkim zbirkama Ante Benešić oblikuje strofično. U većini primjera riječ je o četverostisima, no, naravno, postoje i strofe s više stihova, odnosno primjeri u kojima variraju različiti brojevi stihova. Ono što je zamjetljivo kod oblikovanja stihova, odnosi se na broj slogova od kojih su sačinjeni, gdje pretežu šesterici, osmerci i deseterci, uz gdje koje jedanaesterce. Također je važno naglasiti kako gotovo svi pjesnički primjeri u svojoj tekstualnoj srži uključuju rimu, koja je u svojim pojavnim slučajevima parnog, ukrštenog ili isprekidanog karaktera. Ono što je zanimljivo kod Benešićevog rimovanja stihova, jesu prisutne nepravilnosti, koje se ponekad očituju nepodudaranjem svih naglasaka ili svih suglasnika, gdje je posrijedi nečista rima (Solar 1994: 108), što je vidljivo iz sljedećeg primjera:

Pa odbrusi bez maníra:

‘Ti si prava kùbura! (Benešić 1905a: 13)

O tome u svojem kritičkom tekstu o Benešićevoj zbirci *Pjesama knjiga druga* iscrpnu i oštru opasku daje Antun Gustav Matoš: "Na žalost, taj poetski jurista griješi, poput gotovo svih naših pjesnika, u najosnovnijoj tehnici rime, ritma i harmonije kao diletantski muzičar, nemajući ni pojma o pravilima glasbene teorije. 'Čaròlije – krije', 'spazi – dolàzi', 'javorgrane – prestàne', mila – zavolila', 'zovi – cjelòvi', 'miriše – izdiše'. Naši lirici nikako ne će da utuže, da samo rieči istog akcenta, ili barem naglaska na istoj slovcu mogu rimovati i da je narodna pjesma za srok slab učitelj, jer je većinom bez njega, jer se pjeva i ne recituje, jer je ritmu melodije često žrtvovan ritam akcenta. Osnovno je pravilo naše umjetne versifikacije, da se ritam ne žrtvuje rimi (i obratno) i da se ne rimuju samo rieči istog materijalnog, kvantitativnog, već i muzikalnog, akcentuskog, ritmičkog, kvalitativnog svršetka" (Matoš 1906: 117). Iz potonjeg je vidljivo da Matoš osim što kod Benešića ističe modus "prisilne" rime, također napominje da je tim Benešićevim postupkom izgubljen i prijeko potreban ritam pjesničkih tekstova. Taj isti "problematičan" kontekst Benešićeve "hinjene" rime i narušenog ritma definira i Prohaska: "Sve stoji u anakreontici do forme, to valja još istaknuti. Meni se naime čini, da bi se strane moglo i najboljim Benešićevim pjesmama biti ozbiljna prigovora. Ritam ne smije zapinjati, gdje to nije smislom motivirano, rime ne smiju biti drastične, gdje to nije čista namjera. Za to valja osobito za tu vrstu lirike mnogo književne erudicije" (Prohaska 1906b: 147).

Izrazne posebnosti u prvoj objavljenoj zbirci pjesama Ante Benešića temelje se na prisutnosti tzv. lirskih minijatura, stihično oblikovanih pjesničkih tekstova, koji se iscrpljuju u svega nekoliko redaka i u vrlo "kratkim" motivskim trenucima. U tom kontekstu riječ je o četirima naslovima, "Suncu", "Remek-djelo", "A, tako!", "Razumljivo". Među njima se nalazi i pjesma "Suncu", tekst koji se smatra prvim napisanim Benešićevim tekstom uopće. To je na svojevrsan način isticanja Antine prostodušnosti u kontekstu njegovog nepromijenjenog lirskog stvaranja (počevši od tog njegovog prvog napisanog teksta uopće) potvrđeno u rukopisu Julija Benešića, koji u svojem nedatiranom memoarskom tekstu ispovjedne intoniranosti, usmjerene upravo na njegovog voljenog brata Tonču, o spomenutom pjesničkom tekstu tvrdi sljedeće: "Odkako je kao šestoškolac napisao pjesmu 'Suncu' god. 1880. – nije se njegov pjesnički izraz nimalo promienio". (Benešić [?]: 5)² Da je upravo lirska pjesma "Suncu" prvi Benešićev napisan tekst koji je negdje objavljen, odaje i njezin otisak u *Zvonimiru: almanaku hrvatske omladine za godinu 1886*, gdje ispod njega stoji napomena o nastanku pjesme: "Travanj 1880" (Benešić 1886: 6). Uz taj se pjesnički tekst Benešić prvi put javio u književnosti i pjesmama "Curičica mala...", "Pastir i gušćarica" te "Nadničar", čiji je kasniji nastanak također istaknut u spomenutom almanahu.

Ono što je primjetno u svim trima pjesničkim zbirkama jest Benešićeva dijaloška igra utkana u pojedine pjesničke tekstove, unutar kojih, primjerice, poziciju subjekta u tekstu "prekidaju" ili njegove tzv. dijaloške digresije:

---

² Nedatirani memoarski rukopis Julija Benešića – *Moj brat Tonča* (12. IV. 1864.-12. IV. 1916.), sadržajno usmjeren upravo na Antu Benešića.

Moja dika mene kara:
 Već te nema četir dana!
 Zar već nemam za te čara,
 Milija ti zar mehana?
 'Nije diko! Već sam čare
 Opjevati tvoje htio,
 Ali vino svuda kvare,
 Ni načvrknut n'jesam bio!'... (Benešić 1906a: 7)

ili "tuđe" dijaloške dionice:

'Što srce želi?' stidno ljuba pita.
 U mraku što ću, neg da ljubim dragu.
 Što više ljubim, sve je manje sita,
 I zoru ranu poslali smo k vragu... (Benešić 1905b: 33)

Pjesnički tekstovi nerijetko vrve tropima, no kod Benešića to često nije slučaj. Njegov je pjesnički izraz više ogoljele naravi i sveden na samog sebe: "Mjesto lirizma je tu neki sibirski realizam. Realistička crta, koja razara svaku nježniju lirsku notu i prevraća je u prozaičnost" (Prohaska 1916: 360). To najbolje pokazuje tekst naslova "Varnice", iz njegove prve pjesničke zbirke, koji čine kraći tekstovi zasebnih podnaslova, kojima Benešić, kao i u *Knutu: listu za satiru i humor*³, propituje društvenu stvarnost svojeg vremena⁴:

Jer silnog blaga Šekspir riznica je
 I mrtav, drže, da ga smiju krast.
 Al njegovu na blagu oznaka je:
 Sramota tebi, – a Šekspiru – čast! (Benešić 1905c: 70)

³ Riječ je hrvatskom satiričkom listu koji je izlazio u Mitrovici 1904.-1906. godine. Uređivao ga je Iso Velikanović, a njegovo je izdavanje financirao upravo Ante Benešić. Autori tekstova objavljenih u *Knutu* propitivali su tadašnju širu društvenu stvarnost koja je sagledavana kritički, ali i nerijetko ismijavana, pri čemu se najčešće davao ironično-satirički pogled na prisutne aktore i društvene probleme, primjerice, loše socijalno stanje, djelovanje postojećih hrvatskih političkih stranaka i Hrvatskog sabora, loše odnose između Mađara i Hrvata, mađarone, samog Khuena Hédervarya, političke izbore, lokalni srijemski prostor, "laku" poziciju hrvatskih književnih autora, književnosti i književne kritike, postojeće periodičke naslove, ulogu žene u društvu i njezine emancipacijske apetite, tipične ljudske mane, i dr., zbog čega su autori svoje tekstove ovjeravali pseudonimima.

⁴ Ante Benešić je pod pseudonimom "Rade B., kovač" u skladu s prirodom *Knuta* i tim njegovim konkretnim pseudonimnim oblikom upotrebljavanim na *Knutovim* stranicama tijekom njegovog trogodišnjeg izlaska (1904.-1906.) objavio čitav niz "varnica" različitog tematskog tipa, kojima je na osobit način bockao svijest čitatelja. Ante Benešić u *Knutu: listu za satiru i humor* objavljuje više od dvjesto tekstova poetskog, proznog ili dramskog predznaka, i to isključivo koristeći se sljedećim pseudonimima: "Artaxerxes de la Malaria", "Bokser", "Jeremijatov", "O. Strašno". "Orao", "Rade A.-Z. kovač", "Rade B., kovač", "Rade Skizian", "Silivoj Podavski", "Suncokret", "Ucviljena Halka", "Verka Desinić". Više o pseudonimima i tekstovima Ante Benešića u *Knutu* vidjeti u tekstu "Tekstovi Ante Benešića u 'Knutu: listu za satiru i humor'" Helene Sablić Tomić i Marine Jemrić (Sablić Tomić i Jemrić 2012: 180-203).

Citirani tekst u sebi sadrži jedino zbiljsku, denotativnu funkciju izrečenog, ali ne i konotativnu, odnosno dodatna značenja i asocijacije u liku fiktivnog, što je jedan od preduvjeta da bi se govorilo o pjesničkom tekstu, zbog čega on svojim oblikovanjem, unatoč rimi, više nalikuje kakvoj proznoj minijaturi nego pjesničkom tekstu. U tom je tekstualnom primjeru evidentna njegova obavijesna, proglasna funkcija neprikrivenog satiričnog tona. Istu "dozu" obavijesnosti sadrže i drugi tekstovi uvršteni u "Varnice" unutar Benešićeve zbirke *Pjesme*, u kojima se, dakle, očituje jedino zbiljski kontekst izrečenog na koji se aludira. U njihovoj tekstualnoj srži nema fiktivnih elementarnosti, a do izražaja također ne dolaze ritam, tropi te tzv. vrednote govornog jezika. Isto tako, u njima ne egzistira niti ideja izražavanja ikakvih osjećaja prisutnih subjekata, nego je riječ o izravnoj kritici društvene stvarnosti s početka 20. stoljeća. Zbog svega navedenog, o tim bi se kvazi-pjesničkim primjerima moglo govoriti u kontekstu epigramski nastrojenih pjesničkih tekstova, jer je riječ o kraćim satirički intoniranim tekstovima koji aktualiziraju tadašnju zbilju, a subjekt teksta u njima istodobno izriče vlastiti kritički stav usmjeren prema pritom istaknutoj društvenoj problematici.

Ono što je također prisutno u prvoj Benešićevoj pjesničkoj zbirci u smislu njezinih specifičnosti na razini izraza u odnosu na prostor drugih dviju pjesničkih zbirki, odnosi se na objavljene "Podskočnice". Poskočice su inače pjesme koje se pjevaju uz kolo i poskakivanje, čime se Benešić približava folklorno-idiličnom ambijentu, no u ovom Benešićevom pjesničkom primjeru "Podskočnice", koje u obliku naslova također sadrže izravne autoreferencijalne postupke u smislu ukazivanja na dani sadržaj, zapravo, uokviruju epsku pjesmu, u kojoj se može pratiti uzročno-posljedična nit jednog događaja – ljubavne igre između lijepe djevojke i momka Ilije, koja nakon prvotnih poteškoća u realizaciji ipak biva ostvarena. Ono čime se ovaj tekst također približava epskim sastavnicama odnosi se na ponavljanja prisutna u njemu. Za epsku je tehniku, naime, karakteristično ponavljanje, koje u tom slučaju može služiti kao sredstvo usporavanja, ali i povezivanja pojedinih dijelova epskog pjesničkog teksta (Solar 1994: 192). U Benešićevim se "Podskočnicama" ponavljanje oblikuje kao poveznica između dvaju dijelova, između dijela u kojem se na samom početku teksta opisuje situacija nekog mladića u sklopu koje on mudruje o njemu poželjnoj ženi, da bi ubrzo nakon toga uslijedio solilokvij djevojke koja je baš tuda prolazila i pronicavo otkrila njegove mislene preokupacije, kojim autor u tekstu, zapravo, postiže efekt parodije:

Zelen orah, debo hlad,
Pod njim leži momak mlad,
Pod njim leži, pa študira,
Kuju će da bira.
Ne će mu se garave,
Ne će mu se plave,
Graoraste, a ni smedje
Ne će ni da gjedje. –
Otud ide curica,
Ko rumena ružica,

Pa zapjeva sitno, glasno,
Ala um'je krasno!:
'Zelen orah, debo hlad,
Pod njim leži momak mlad,
Pod njim leži, pa študira,
Koju će da bira.
Samo, momče, študiraj,
Samo dalje, izbiraj,
Al ni tebe móme ne će, –
Mudrijeg uzet će...
Ijujuju, ijujuju! (Benešić 1905d: 80)

"Prave" poskočice Benešić stvara pod istim naslovom unutar svoje treće objavljene zbirke, *Anakreontike*:

Hajd, gajdašu daj nam, daj
Sriemsko kolo posviraj;
Ded zadudi: du, du, du,
Da nas drmneš u kolu!

Ovila se moja ruka
Oko tvoga, djevo, struka,
U kolu se smije tako, –
Izvan kola – naopako!

A sad, mile djevice,
Zapjevajmo pjesmice,
One pjesme vragoljaste,
S kojih srce raste.
Oj sladjane podskočnice,
Sladjaniye curičice,
Što u kolu igrate, s momcima se titrate...
Ijujuju, ijujuju! (...) (Benešić 1913b: 79)

Pritom dolazi do određenih intertekstualnih modifikacija, jer epsku pjesmu iz prve pjesničke zbirke Benešić objavljuje pomoću elipse, a što se odnosi na nepotpuno ponavljanje istog teksta, dok se umetanjem netom citiranih poskočica u pravom smislu riječi unutar *Anakareontike*, smještenih netom prije skraćene inačice epske pjesme istog naslova objavljene u zbirci *Pjesme*, ostvaruje amplifikacija teksta, tj. njegovo proširenje (Beker 1988: 14).

Što se tiče specifičnosti na planu izraza drugih dviju zbirki, *Pjesama knjiga druga* i *Anakreontika*, u obama primjerima također su prisutne lirske minijature stihičnog karaktera – u *Pjesama knjiga druga* u liku naslova "Ipokisnut ja ću rada", "Danguba", "Moja dika", "Drugi Tanner" i "Srpanj", a u *Anakreontici* pod naslovima "Il me ljubi, il me se okani!" te "Ja ne plaćam dugova". Ono što je također karakteristično za ove dvije pjesničke zbirke jest njihova unutarnja organizacija prema ciklusima. Za razliku od zbirke *Pjesme* koja nije tako osmišljena, i u *Pjesama knjiga druga* i u *Anakreontici* vidljiva je ciklusna podijeljenost tekstova. Naslovi ciklusa u zbirci *Pjesama knjiga druga* glase: "Momačke", "Bračne", "Različne", "Strossmayeru" i "Majalis", iz čega je vidljiva njihova idejno-tematska razdijeljenost. U *Anakreontici* dvije ciklusne cjeline nose naslove: "Vino i ljubav" te "Podskočnice". Što se tiče pozicije lirskog subjekta, on je unutar triju Benešićevih pjesničkih zbirki u većini tekstualnih primjera prisutan kao subjekt u iskazu, tj. pozicijom lirskog Ja, dok je njegova suprotnost u liku subjekta iskaza, tj. lirskog Nad-Ja, oblikovana u tek ponekom tekstu, zbog čega se Benešićev pjesnički izraz u liku utjelovljenog subjekta u tekstu u glavnini može smatrati personalističkom lirikom (Užarević 1991: 127).

1.2. TEMATSKA SLOJEVITOST BENEŠIĆEVIH PJSNIČKIH TEKSTOVA

Sagledavajući idejno-tematsku elementarnost sadržanu u tekstovima triju Benešićevih pjesničkih zbirki, primjetno je da u tom prostoru korpusa tekstova, obuhvaćenih trima različitim naslovima, postoji određena zajednička motivacijska srž utkana u njih, a koja bi se mogla razdijeliti na sljedeće zasebne stavke: anakreontske natruhe u liku slavljenja životnih prilika opijenih ljubavlju i vinom, uplitanje mitoloških božanstava u lirski tekst, motivacijsko uprizorenje iločkog prostora, erotsko-ljubavne igre subjekta u tekstu i imaginarne "ljube" te njegove ostvarene ljubavne dionice s imenovanom "ljubom" Cvietom.

Anakreontsko pjesništvo po kojem je Benešić bio najviše poznat u književnim krugovima kombinira tročlanu motiviranost: životnu radost u liku vina, ljubavi i hrane. Tako u nerimovanom lirskom primjeru subjekt u tekstu u obliku lirskog Mi ističe da se ljubav treba zalijevati isključivo vinom:

Druzi, čašu ispijmo do dna! Tako!
Ljubav je zavr'jedila, da se pije...
Ljubav cv'jet je, ruža je, koju samo
Zal'jevaj vinom! (Benešić 1905e: 55)

U istom "vinskom" kontekstu izuzetno je zanimljiva pijansko-slavljenička pozicija subjekta u tekstu unutar lirske pjesme "Slava Gundrumu!: (Stropha alcocholica)":

U nadi pijem, sreću da navučem,
U sreći pijem, da proslavim sreću,
U b'jedi pijem, b'jedu da utučem,
Pa sam se pitam, kada piti ne ću? (Benešić 1905f: 62),

koji svjestan svojeg kroničnog alkoholiziranog stanja ironično tvrdi da ga kad jednom umre neće okusiti niti jedan crv, zbog čega će se njegovo nedirnuto tijelo naposljetku slaviti kao muzejski eksponat.

Osim što Benešić životne radosti proslavlja vinom, to isto čini i s točno određenim vrstama hrane. U lirskom primjeru naslova "Oda kuljenu", iz ciklusa "Različne" u zbirci *Pjesama knjiga druga*, subjekt u tekstu, kao što mu i sam naslov kaže, s radošću opjevava kulen, uspoređujući ga s olimpskom ambrozijom i dajući mu božanske osobine:

Cilindar skidam pred tobom, kuljene!
U nektar loše pretvaraš vino ti,
A smrtnika u dugu šarnu,
Dunav da ispije vina rujna. (Benešić 1906b: 36)

U pjesničkim tekstovima u kojima subjekt u tekstu doživljava erotsko-ljubavne okršaje s "ljubom" osobito su zanimljivi tekstovi: "Dvostruka vatra", "Mi se praćakali" i "Ljuba uzdiše". "Dvostruka vatra" iznosi nezgodnu situaciju subjekta u tekstu, koji se "upalio" zbog popijenog vina, ali i zbog neizmjerne ljubavne strasti koju htio-ne htio osjeća u srcu:

Od šiljerca upalih se...
Dajte žene, pomozite,
Pa mi s viencem od ružica
Vrelo čelo ohladite!

Tako, hvala!... Al sad ćutim
U srcu još vatru veću...
Pomozite, vi već znate,
Kakvi vienci tu se meću... (Benešić 1913c: 24)

Pjesmom "Mi se praćakali", iz ciklusa "Momačke" unutar zbirke *Pjesama knjiga druga*, Benešić, kao i u prethodnom primjeru, hrabro zastupa erotske motive, i to u obliku personificiranih valova:

Ljeto... Mi se praćakali
U Dunavu. Tihi vali
U ljubu se zagledali
Na čas stali, zašaptali:
Da l ko vidje takvih grudi!
Sl'jep je, tko ih ne požudi! (Benešić 1906c: 22)

U istom ciklusu egzistira i tekst "Ljuba uzdiše", koji donosi metaforsku usporedbu rastvaranja cvijeta željnog spasonosne ljubavne rose u motivacijskom liku žene koja se smisleno podaje subjektu u tekstu, koja, dakle, gubi svoju uobičajenu nevinu i

čednu poziciju, zbog čega je on najprije pomalo iznenađen njezinom ponudom, ali je potom, naravno, nipošto ne odbija:

Cv'jet rastvara svoje grudi,
 Kada željan rose žudi.
 Ali ti si bila čedna,
 Tko bi reko, da si žedna?
 Ja ću ti se smilovati:
 Rosu ljubav tebi dati. (Benešić 1906d: 16)

Sjajan primjer za tematiziranje iločko-srijemskih motiva jest lirski pjesma "Pudarina: (Strophæ sapphica)". U njoj je subjekt u tekstu smješten u prostornu odrednicu sparne i zagušljive sobe koja ga davi "ko memla" (Benešić 1905: 15), zbog čega mašta o boravku u Fruškogorskim vinogradima:

Tamo bih se mirisa ja nasrko,
 Još bih ljubav dozvo, da pudarimo.
 Na zemlju bih mekane slame prostro,
 Nama za počin.

(...)

L'jepo bi se kupali u Dunavu...
 Ja bih njoj pomagao, kad se svlači,
 Plivat bih je učio, okupanu
 Opet od'jevo. (Benešić 1905g: 15)

Pjesnički je tekst, dakle, omeđen dvjema subjektivnim mislenim preokupacijama, boravljenjem u vinogradu, željom za pudarenjem, čuvanjem vinograda u društvu odabrane ženske osobe, ali i njegovim imaginarnim putenim igrama s voljenom ženom, kojima Benešić ponovno načina erotske motive. Zahvaljujući njima čitatelj doznaje dodatne pojedinosti o subjektivnom osjećajnom životu, koji je očito prožet ne samo ljubavlju nego i strašću. U još jednom pjesničkom primjeru Benešić izvrsno tematizira Fruškogorski prostorni ambijent, pri čemu subjekt u tekstu u "liku" pudara, inače glavnog "aktera", ističe da se i na Fruškoj gori odvijaju istovjetne hedonističke igre vječne mladosti baš kao i na Olimpu, naslađuje se, smije se i pjeva, naganjaju se lijepe nimfe, odnosno zgodne pudarice, te sve praska od silnog smijeha i ljubavno-erotskih igara, ali ne zbog konzumirane olimpske ambrozije i božanskog nektara, nego zbog srijemskog šiljerca i kulena:

I Fruška Gora hihotom ori se,
 Kad kao pudar ganjam pudarice,
 Šiljercem srijemskim kad ih pojmim,
 Časteć ih kuljenom – ambrozijom. (Benešić 1913d: 23)

Pritom subjekt u tekstu dimenziju vlastite ljubavi izjednačuje s dionizijskom, dakle, vlastitu pudarsku s onom olimpskom, fruškogorske pudarice s olimpskim nimfama, srijemski šiljerac i kulen s božanskim nektarom i ambrozijom, odnosno događa se "sremiziranje" anakreontskih pjesama, jer se sadržajne pojedinosti anakreontskog idejno-tematskog sklopa u liku mitskog naprosto prenose na karakterističnosti srijemskog prostora, s kojima se poistovjećuju. Sintagmu "sremiziranje anakreonta" u prostoru hrvatske književne historiografije u danom kontekstu osmišljava Dragutin Prohaska: "Kad poodmakne vrijeme i historici budu crtali naš život po Kozarčevim romanima, pronaći će, da je Kozarčev pesimizam opravdan Benešićevom slavonsštinom, onom raspojasanošću, koju Kozarac optužuje. Uknjižena je Benešićevim 'sremiziranjem anakreonta'." (Prohaska 1916: 360) Upravo se tim postupkom poistovjećivanja mitskog i srijemskog umanjuje zastupljena mitološko-božanska vrijednost i nedostižnost, a tako im se istodobno pridaje i humoristična intoniranost, pomoću koje Ante Benešić, zapravo, postiže određenu dozu parodije. Isto je i sa sljedećim lirskim primjerom, u kojem subjekt u tekstu obraćajući se silnom Zeusu najprije veliča njegovo olimpsko vrhovništvo, da bi ga potom ismijao navodeći da on inače stvara ljude, ali i da ih katkad iz objesti pretvara u različite živine i svakojake predmete, zbog čega ga, vjerujući u njegove neupitne "moći", da bi se svidio voljenoj ženi moli sljedeću stvar:

Bika ću ti žrtvovati,
Daj i mene preobradi,
Ne u vola, ne u jarca,
Podnipošto u magarca,
Već na primjer u zrcalo,
Što bi diku radovalo,
Jer bi pred njim vjek stajala
I ljepotu ogledala.
Il u nešto tako drugo,
Al za kratko, ne za dugo,
Najradije par sedmica
Bit ću njena košuljica!... (Benešić 1913e: 47),

pri čemu, dakle, Zeusove božanske silnice i ovaj puta ne služe u plemenite svrhe, nego ponovnom subjektivom ironijskom pogledu i banaliziranju.

"Božanskim" kriterijima subjekt u tekstu, ovdje sam autor, promatra i jednog ljudskog stvora, imenovanu "ljubu" Cvijetu, odnosno jednu stvarnu osobu, njegovu vlastitu suprugu Cvijetu Benešić, kojoj se divi i ističe što je sve spreman učiniti za nju:

Na Pegazu ću do neba se vinut,
Uz put ću nabrat sunčanih zraka,
Ponajprije ću zv'jezde s neba skinut,
Pa svezat buket munjom iz oblaka.

Od arhangjela trublju ću posudit,
 A ako ne da, ukrast ću je smion;
 Pa kad zatrubim, svemir ću uzбудit,
 Čeznućem sav će ustreperit Sion...

(...)

Jer sudnji da je, Cvieta će da sudi,
 Kad obujmim joj ustreptane grudi (...)

Njen sluga – zefir – leptire uprego
 I puna kola ružica joj vozi;
 Orkestar sitnih ptičica se slego,
 U tisućglasja natječu se slozi (Benešić 1905h: 36, 37)

Benešić, dakle, koristeći se značenjskom pozadinom raznih mitoloških bića, Pegaza kao simbola pjesničkog nadahnuća, Zefira, grčkog boga blagog, vlažnog povjetarca te u tekstu još spomenute slavenske božice Vesne kao simbola rađanja i obnove, stvara igru divljenja supruzi Cvijeti. Što se tiče "zefira", on u ovom pjesničkom tekstu igra dvostruku ulogu, najprije vlastitu mitološku, a potom i onu subjekta u tekstu, odnosno samog Ante Benešića, koji kao Erosov sluga (riječ je o Zefirovoj mitološkoj odrednici) još jedanput uvjerljivo lirskom tekstu daje ljubavno-erotsku intonaciju. Međutim, Cvijeta u Benešićevim trima pjesničkim zbirkama ne zauzima samo nedodirljiv božanski položaj, nego i svetački, čime, Benešić, naravno, ponovno aktivira humorističnu stranu teksta:

Svetici se molim Cv'jeti:
 U naručju daj mi mr'jeti!
 Da oživiš svog mrtvaca,
 Daj mu samo – poljubaca! (Benešić 1906e: 13)

Pozicija subjekta u iskazu pjesničkih tekstova unutar kojih se idejno-sadržajno isprepliću različite motivacijske situacije uperene u Cvijetu Benešić, kao što je već istaknuto, pritom se izjednačuje s onim stvarnim, fizičkim nosiocem iskaza, koja u tom slučaju utjelovljuje empirijski subjekt iskazivanja (Užarević 1988: 125) u osobi Ante Benešića, Cvijetinog supruga. A upravo mu tu "dionicu" njegovog pjesništva, konkretiziranog osjećajnim stanjima "prepoznatog" lirskog subjekta, na svojevrsan način uvelike zamjeraju dvojica njegovih suvremenika, Antun Gustav Matoš i Dragutin Prohaska. Tako se Matoš više obrušava na apsurdnost svetosti živuće Cvijete: "Kada čujemo, da je Cvieta zakonita supruga pjesnikova, hajde de, ali kada ju g. Benešić proglašuje 'sveticom' prije smrti (koju toj srećnoj da mi što kasnije od Boga želimo), nama se poslije izvjestnih opisanih ljubavnih scena vrlo 'menschlich allzumenschlich' to posvećivanje čini više u duhu galanterije no vjere." (Matoš 1906: 118), dok Prohaska Benešićev cjelokupan anakreontsko "nabijen" pjesnički prostor

promatra kroz prizmu ostvarenog ljubavnog singulara u Cvijetinom liku: "No prave raspojasanosti anakreontske u Benešića nema, nema je u stihovima. Odviše je vjeran singularu u deklinaciji ljube Cvijete. Anakreont je volio orijentalni haremski, grčki plurale tantum i čak dual dječaćko-djevojački, čega u Benešića nema. (...) Anakreontika je Benešićeva stegnuta na bračni okvir i to je donekle šteta, jer unosi ideje zadovoljstva srca, zadovoljstva sa samim sobom, s ljubom i s vinogradom, a kulenom, s bilikumom i frulicom" (Prohaska 1916: 360). Međutim, Prohaskina opaska o prirodi Benešićevih anakreontski nastrojenih pjesničkih tekstova stoji na mjestu samo ukoliko se u tom izrečenom pogledu obuhvate oni lirski primjeri unutar kojih je žena kao motivacijsko "sredstvo" imenovana njegovom suprugom, jer se u tim primjerima, dakle, gubi njegova univerzalna primjenjivost na bilo koga, dok u ostalim primjerima gdje "ljuba" ostaje "samo" "ljuba" Benešić uistinu postiže anakreontsku razigranost, i to u prepoznatljivom srijemskom štihi.

A da subjekt u tekstovima Benešićevih triju pjesničkih zbirki nije zaokupljen jedino vinom, ljubavlju i strašću, pokazuje naslov "Mrzim svijet", u kojem on, razočaravši se u tadašnji mentalitet društva, daje kritiku cjelokupne suvremene zbilje, na što reagira pomalo protestno:

Mrzim sv'jet.

Krv i mozak on mi pije,

Štedio me nikad nije,

Pr'ječio mi orlov l'jet.

Čemu sv'jet?

Dost je spletki, dosta laži,

Kud pogledaš, – poso vraži,

Svuda truleš, svuda smet.

Rušim sv'jet,

Da zatrpam boli, rane,

Ideale ismijane (...) (Benešić 1905a: 13)

Međutim, konkretni subjekt u tekstu ne ostaje dugo u takvom raspoloženju, jer ga na koncu kontrastno mijenja – u trenutku kad shvati da je ostvario ljubav s voljenom odabranicom počinje ga ljubiti:

Najljepšu sam izabrao...

Bože, kako ljubiti zna!...

Od milja sam ustreptao, –

Otađ svijet ljubim ja! (Benešić 1905a: 13),

te se na razini žanrovske pripadnosti triju pjesničkih zbirki vraća anakreontskom duhu slavljenja životnih radosti.

2. AUTOREFERENCIJALNOST TEKSTA

Autoreferencijalnost, "dimenzija kojom iskaz ili tekst upozorava na situaciju, kontekst ili subjekt vlastita iskazivanja, na vlastitu kompoziciju, strukturu, kod, propozicijsku ili žanrovsku pripadnost; općenito, dakle, kojom tematizira neka svoja obilježja" (Biti 1997: 23), na razini cjelokupnosti jednog pjesničkog teksta autoreferencijalna dimenzija teksta najbolje je ostvarena u liku naslova "Moje pjesme":

Gusle moje, zagudite
Slavu Zrinskog, i Hrvoje!
Ali žica sa gusala
Vino, ljubav samo poje...

Ja zamienih mahom žicu,
Slavne predje da opjeva,
Al i s nove žice samo
Vino, ljubav odmnijeva...
Sjene predja, prostite mi,
Što ne mogu slavit ino;
Makar kako žice mienjo,
Viek će pjevat: ljubav, vino!.. (Benešić 1913f: 98)

U središtu teksta utemeljenog na autoreferencijalnim osobinama nalazi se ili autor ili tekst ili čitatelj. Pritom je važno naglasiti da se o nekoj od tih sastavnica ne govori radi nje same, nego da bi se moglo lakše utjecati na druga dva prisutna elementa (Pavličić 1993: 105). U središtu teksta "Moje pjesme" Ante Benešića su, kao što mu i sam naslov kaže, njegove pjesme, no na svojevrsan način i on sam, koji u "pjevanju" ima nesavladivih poteškoća, što je, dakako, očitovano prisutnim subjektom u tekstu. Naime, subjekt u iskazu zaziva vlastite pjesničke gusle ne bi li se "smilovale" velikim hrvatskim imenima i opjevale njihovu slavu, no kako su žice "neposlušne", pjevaju (govore) jedino o vinu i ljubavi. Potom subjekt u tekstu "mijenja" žicu misleći da će sada uspjeti opjevati slavne pretke, no i nove žice također gude samo o vinu i ljubavi. Naposljetku se ispričava precima zato što ih ne može proslaviti pjesmom, jer će one, očito usprkos svim njegovim naporima, uvijek govoriti isključivo o vinu i ljubavi. Pritom autor nastoji utjecati na čitatelja, od kojeg traži razumijevanje za njegovo stvaralaštvo, odnosno njegovu pozitivnu recepciju, što "podrazumijeva da oko prave prirode teksta postoji neka dilema (stvarna ili hinjena), zato što je tekst inovativan, ili zato što u nečem odstupa od zasada vladajuće poetike" (Pavličić 1993: 108). Kod Benešića je problem što su njegovi tekstovi inovativni, ali i to što svojom poetičnošću odstupaju od tadašnjih prisutnih struktura i značenja, a sve zato što Benešić kao rijetka autorska pojava unutar pjesničkog konteksta hrvatske moderne u svojim tekstovima proslavlja životne trenutke natopljene vinom, popraćene ljubavnim igrama i bezazlenom erotikom, koji su, uz to, inovirani srijemskim posebnostima i začinjeni dobroćudnim

srijemskim humorom. To je još očitije kad autor progovara o svojim poteškoćama kod stvaranja djela (Pavličić 1993: 106), što je također Benešićev iskazni slučaj. Zanimljivost je sadržajne dimenzije ovog konkretnog pjesničkog izraza i u Benešićevom stremljenju nacionalnim temama, osobito onim iz nacionalne prošlosti, jer ih u svojim pjesničkim tekstovima tek gdjegdje motivacijski razigrava, i to bez značajnijeg uspjeha, što je, izgleda, autorski pothvat zaogrnut velom ironije. Ovdje je također neizostavno istaknuti da je iskaz subjekta u tekstu u potpunosti prožet govorom o literarnosti "svojeg" djela, odnosno da je autoreferencijalnost glavna i jedina tema ovog teksta, a ne tek digresivni ulomak, a to može dovesti do razotkrivanja identiteta njegove cjelokupne poetike (Pavličić 1993: 113). To se upravo odvija u ovom pjesničkom tekstu Ante Benešića, gdje se njegov subjekt u tekstu ponovno na svojevrstan način može izjednačiti s njegovom autorskom, odnosno pjesničkom pojavom, koja je svojim pjesmama doista u većini primjera utjelovila motivske situacije razigrane upravo navedenim dvjema "idejama", vinom i ljubavlju, odnosno oblikovanje anakreontski usmjerene lirike satkane od originalnih srijemskih primjesa. I prema Baudelairovim se riječima, ukoliko se želimo zagledati u pjesničku dušu, u njegovom djelu trebamo potražiti one riječi koje se najviše ponavljaju, jer upravo one odaju čime je on ponajviše opsjednut (Friedrich 1969: 34). Upravo je to prisutno i kod Benešića, jer se na trima različitim i upečatljivim mjestima u trima strofama, na njihovom kraju, ponavljanjem dviju riječi događa otkrivenje dvaju motivacijskih trenutaka na koje se svodi Benešićeva anakreontska lirika, vino i ljubav. A naslovna se odrednica konkretnog lirskog teksta u kombinaciji s prisutnom autoreferencijalnošću, očito može protegnuti na cjelokupan pjesnički opus Ante Benešića.

Upravo na ovom mjestu neizostavno je pjesničke tekstove Ante Benešića promotriti u kontekstu hrvatske moderne književnosti, odnosno usporediti ih s pjesničkom produkcijom drugih autora, tadašnjih pjesničkih velikana poput Milana Begovića, Vladimira Vidrića, Vladimira Nazora, Dragutina Domjanića, Mihovila Nikolića, Antuna Gustava Matoša, itd. Ono po čemu je Benešićeva lirika bliska pjesničkim tekstovima njegovih suvremenika, odnosi se na tek poneku dodirnu točku njihovih komparacijski sagledanih pjesničkih formi, ili se usporednim pogledom usmjerenim na njihove pjesničke pothvate može zaključiti jedino njihova međusobna različitost. Kontekst različitosti Benešićevog pjesničkog stvaralaštva najbolje je primjenjiv na pjesničkim primjerima Mihovila Nikolića, Dragutina Domjanića i Antuna Gustava Matoša. S jedne strane prisutno je pjesništvo Mihovila Nikolića i Dragutina Domjanića koje je po svojoj naravi apstraktno, sentimentalno, s izraženom unutrašnjom boli lirskog subjekta, čežnjom, sjetom, sumnjom i prolaznošću, što se, dakako, može prepoznati i u Matoševim stihovima, koji su dodatno natopljeni simboličnošću i impresionističkim natruhama, a čija se tematska okosnica tiče intimnih ljubavnih osjećajnih motiva, pejzaža kao Matoševe "vječne" teme, te domoljubno-socijalnih ugođaja i raspoloženja. Tome je, dakako, sasvim opravdano suprotstavljen pjesnički ostvaraj Ante Benešića, čiji idejni modus odiše jednostavnošću lirskog izraza, veseljem, radošću, napitništvom, humorom, razigranom ljubavlju, erotikom i razuzdanošću.

Komparacijskim pogledom na Benešićevo pjesničko stvaralaštvo u odnosu na poeziju navedenih pjesničkih autora, naravno, uočljive su i neke sličnosti. Tako

je Benešićeva lirika ponajviše podudarna s onom Milana Begovića, na račun čijeg je pjesništva Benešić nerijetko zbijao šale, odnosno u više navrata izražavao negodovanje spram Begovićevih pjesničkih tekstova, pritom ih ismijavajući, što, dakako, zadobiva paradoksalan ton. Naime, Begovićeva *Knjiga Boccadoro*, njegova najpoznatija pjesnička zbirka, svojom je inovativnošću izazvala ogromnu buru u krugovima hrvatske moderne književnosti s početka 20. stoljeća. Tako je u postojeći sukob između "starih" i "mladih" Begovićeva *Knjiga Boccadoro* sasvim opravdano unijela još jednu pomutnju nesagledivih razmjera, pri čemu je glavna zamjerka "starih" književnika Begovićevoj *Knjizi Boccadoro* usmjerena na u njoj utjelovljeno hedonističko raspoloženje, odnosno naglašeno erotsko poimanje žene i erotsko igranje muškarca i žene, zbog čega je Begovićeva lirika posljedično proglašena bolesnom, i to samo zato što "pjeva" jedino o putenoj ljubavi (Hećimović 1964: 10). Stoga je Begovićeva *Knjiga Boccadoro* shvaćena kao svojevrсни manifest nove, mlade generacije književnika, kojoj se kao pripadnik "starih" suprotstavljao i Ante Benešić, o čemu u svojem memoarskom rukopisu govori Julije Benešić: "Moj brat Tonča nije mogao pristati uz pokret 'mladih' jer je spadao u generaciju Augusta Harambašića, a teorije o književnosti nisu ga zanimale, on ih nije ni pratio, a pisanje nekih 'mladih' smatrao je boleštnom pojavom" (Benešić [?]: 5). U skladu s, izgleda, njegovim vlastitim svjetonazorskim načelima Ante Benešić u svojim tekstovima u *Knutu* ironizira Begovićev pseudonim "Xerex de la Maraja": "Xeres de la Maraja. / Zar me ne poznaješ, brate? Ja sam ono što n'jesam: / Niti sam vrlički beg, niti sam španjolski grand" (Bokser 1904: 153). Međutim, Benešić tu ne staje u ismijavanju Begovićeve *Knjige Boccadoro*, nego to nastavlja činiti i oblikovanjem vlastitog pseudonima koji je koristio u *Knutu*: "Artaxerxes de la Malaria", nastalog kao očita aluzija na Begovićev pseudonim iz *Knjige Boccadoro*. Ismijavajući Begovićev velikaški pseudonim i *Knjigu Boccadoro* u cjelini, Benešić njime potpisuje tekstove u kojima je Zoe, za razliku od Begovićeve divne i fatalne žene, uzdignute na pijedestal ljepote, parodijskim principom prikazana kao dosadni kreštavi ptic i bez zuba. Unatoč Benešićevom "naviknutom" svjetonazorskom principu, od kojeg je, dakako, značajno odstupao u svojim pjesničkim tekstovima, Benešićeva se lirika upravo zbog njezine idejne okrenutosti hedonističkom življenju, slavljenju životnih radosti, veličanju vinskih i erotskih igara, erotskom poimanju žene i ženskog tijela, razigranim ljubavnim zanosima, itd., doista može opravdano smjestiti uz bok baš Begovićeve *Knjige Boccadoro*, jer se u njoj pjesnik rukovodi dvama idealima: ljubavlju i ljepotom (Hergešić 1965: 80), baš kao što to na sebi svojstven način čini i Benešić u svojim pjesničkim tekstovima, u kojima je opijen vinom, ljubavlju, ljepotom življenja i erotikom ženskom tijela.

Nadalje, bliskost Benešićeve i, primjerice, Vidrićeve poezije na razini njihovih idejno-tematskih sklopova, između ostalog, može se nazrijeti u njihovom pojedinačnom oživljavanju olimpskog konteksta, odnosno sklonosti tematiziranja "davne prošlosti" (Užarević 1998: 9), ali i u dodirnoj točki erotsko-ljubavnih preokupacija lirskih subjekata utjelovljenih u njihovim tekstovima. Pritom mitološka stvarnost i stvarnost prošlih vremena u njihovim pjesničkim tekstovima gdjekad poprima odlike banalnosti i ljudskosti, a prisutni erotički prikazi istodobno su usmjereni na poimanje "žene" i ženskog tijela. Međutim, dok je u Benešićevom pjesničkom izrazu u istom kontekstu prisutna svojevrсна himna, oda životu, prkos životne radosti te ljubav kao stalni "pokretač" utjelovljenog lirskog subjekta, u

Vidrićevim se pjesničkim tekstovima, inače smatranim uzorom objektivne poezije (Hergešić 1965: 94), kontinuirano javlja ideja o životu koji čovjeka čini degradiranim i tjera ga na kompromis (Hergešić 1965: 95).

I Nazorov pjesnički kontekst u sebi sadrži sklonost tematizaciji prošlih vremena, što je osobito prisutno unutar njegovih početničkih zbirki, *Slavenskim legendama* (1900.), *Pjesmama naroda hrvatskoga* (1902.) i *Hrvatskim kraljevima* (1912.). Dok Hergešić govoreći o Nazorovim *Slavenskim legendama* i *Hrvatskim kraljevima* govori kao o arsenalu prirodne energije osvjetljavanja hrvatske nacionalne prošlosti u usporedbi s elegičnim pjesničkim nastupima jednog Miholića i Domjanića (Hergešić 1965: 83, 84), Frangeš za njegove *Slavenske legende* ističe da su ispunjene "prehistorijskom, slavenskom patetikom koja ga odvaja od artističke igre njegovih suvremenika" (Frangeš 1962: 539). U Nazorovoj poeziji u određenoj mjeri doista se može nazrijeti svojevrsna životna energija. No ona je usmjerena na još jedno pobuđivanje nacionalnog otpora, kao sjećanje na minula vremena i veličanje davne hrvatske prošlosti, pri čemu je, dakle, riječ o poeziji opterećenoj patriotskim osjećajima i motivima. Pjesnički tekstovi Ante Benešića idejno-tematski usmjereni dvojako, najprije u anakreontskom kontekstu naglašenih životnih radosti mitoloških i anonimnih pojedinaca, dodatno inoviranih ljubavlju i strašću, te podvrgnuti "srijemskom duhu", pršte od količine istaknutog hedonizma, ali i okrenutosti humornosti iznesenih motivacijskih trenutaka, te erotskom doživljaju ženskog bića, zbog čega početna dionica Nazorovog pjesništva, u usporedbi s Benešićevim pjesništvom, doista odmiče od stremljenog artizma moderne, koji je, s druge strane, uvelike ostvaren Benešićevim pjesničkim modelom, zahvaljujući kojem pjesništvo hrvatske moderne književnosti doživljava pravu renesansizaciju.

3. ZAKLJUČAK

Svojim je pjesničkim tekstovima objavljenim u trima zbirkama, od kojih je posljednja *Anakreontika* (1913.) svojim dvotrećinskim dijelom sastavljena od tekstova sadržanih unutar prvih dviju objavljenih zbirki, *Pjesme* (1905.) i *Pjesama knjiga druga* (1906.), Ante Benešić zasigurno jedinstvena pojava u stilskom pluralizmu hrvatske moderne književnosti. Dok većina tadašnjih hrvatskih pjesnika pribjegava temama vezanim za mistična raspoloženja, neodređenu unutrašnju bol i nemir, čežnju, sjetu, zamorenost životom, klonulost i umor, prolaznost i pesimizam, Benešić se uz određen broj drugih autora (što se osobito naročito odnosi na Milana Begovića!) okreće neoromantičarskom vitalističkom zanosu i renesansizaciji pjesničkog izraza oblikovanog danim tematskim sadržajima, odnosno stvaranju anakreontskih stihova u kojima veliča životne radosti koje pružaju vino, pijanstvo, bečarski svjetonazor, hrana, a ponajviše žene u liku ljubavi i erotike. Pritom Benešić, također, dodatno inovira prostor tadašnje suvremene hrvatske književnosti upotrebom srijemskih adekvata anakreontskim kanonima, pri čemu ga proglašavaju "sremizatorom anakreontike", a kao takav je uistinu jedinstvena pojava unutar korpusa pjesničkih tekstova hrvatske moderne književnosti. Njegova se pjesnička sloboda očituje idejom, motivom i temom, intertekstualnim modifikacijama, rušenjem tradicionalnih uredbi o egzistiranju pojedinih književnih vrsta, ostvarenim humorističkim efektima na objema razinama, izraznoj i

sadržajnoj, demitologizacijom antičkih božanstava, utjelovljenim specifičnostima srijemskog humora, erotičkim prikazima svakojakih ljubavnih situacija, zbog čega je očigledno da je Benešić, iako je generacijski pripadao "starima", u kontekstu njegovog ostvarenog pjesničkog stvaralaštva bio itekako blizak mladim književnim autorima, sklonim tadašnjim modernističkim idejama i htijenjima, koje je inače smatrao "bolesnom pojavom", jer je u izrazno-tematskom pogledu itekako pratio modernistička strujanja hrvatske moderne književnosti, unutar kojih je, pa makar i samo onim dijelom koji se odnosi na "sremiziranje anakreonike", zasigurno bio unikatna pojava u književnoj produkciji njegovog vremena. A upravo je to razlog da se njegovo pjesničko književno djelo kao neprepoznatog, nedovoljno percipiranog, neadekvatno kritički sagledanog književnog autora i zapečaćenog pojedinačnim mišljenjima, naposljetku, gotovo punih sto godina nakon njegove smrti ponovno promotri te ga se s obzirom na njegov autorski pjesnički korpus konačno odgovarajuće smjesti unutar konteksta hrvatske moderne književnosti.

IZVORI

Benešić, Ante. 1886. "Suncu". *Zvonimir: Almanak hrvatske omladine za godinu 1886*. Zagreb: Hrvatsko akademsko društvo "Zvonimir" u Beču: 6.

Benešić, Ante. 1905a. "Mrzim svijet". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 13-14.

Benešić, Ante. 1905b. "Dogara svijeća". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 33.

Benešić, Ante. 1905c. "Varnice". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 69-74.

Benešić, Ante. 1905d. "Podskočnice". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 80-83.

Benešić, Ante. 1905e. "Druzi, čašu ispijmo!". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 55.

Benešić, Ante. 1905f. "Slava Gundrumu!: (Stropha alcocholica)". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 62.

Benešić, Ante. 1905g. "Pudarina". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 15-16.

Benešić, Ante. 1905h. "Mojoj ljubi Cvijeti, o Cvjetnici, imendanu njenu". *Pjesme*. Zagreb: Dionička tiskara: 36.

Benešić, Ante. 1906a. "Isprika". *Pjesama knjiga druga*. Zagreb: Dionička tiskara: 7.

Benešić, Ante. 1906b. "Oda kuljenu". *Pjesama knjiga druga*. Zagreb: Dionička tiskara: 36-37.

Benešić, Ante. 1906c. "Mi se praćakali...". *Pjesama knjiga druga*. Zagreb: Dionička tiskara: 22.

Benešić, Ante. 1906d. "Ljuba izdiše". *Pjesama knjiga druga*. Zagreb: Dionička tiskara: 16.

Benešić, Ante. 1906e. "Ja nijesam od tog sv'jeta". *Pjesama knjiga druga*. Zagreb: Dionička tiskara: 13.

Benešić, Ante. 1913a. "Podskočnice". *Anakreontika*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika: 79-83.

Benešić, Ante. 1913b. "Dvostruka vatra". *Anakreontika*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika: 24.

Benešić, Ante. 1913c. "Moj Olimp". *Anakreontika*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika: 23.

Benešić, Ante. 1913d. "Molitva Zevsu". *Anakreontika*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika: 47.

Benešić, Ante. 1913e. "Moje pjesme". *Anakreontika*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika: 98.

Benešić, Julije. [?]. *Moj brat Tonča* (12. IV. 1864.-12. IV. 1916.) [rukopis Julija Benešića] Ilok: Muzej grada Iloka – zbirka fotokopija, Osobe, kutija 3.

LITERATURA

Beker, Miroslav. 1988. "Tekst/Intertekst". *Intertekstualnost&intermedijalnost*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti: 9-20.

Biti, Vladimir. 1997. *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.

Frangeš, Ivo. 1962. "L. kod Hrvata". *Enciklopedija Jugoslavije*: 5: Jugos-Mak. Zagreb: Izdanje i naklada Leksikografskog zavoda FNRJ: 537-541.

Friedrich, Hugo. 1969. *Struktura moderne lirike: od Baudelairea do danas*. Zagreb: Stvarnost.

Hećimović, Branko. 1964. "Milan Begović". Begović, Milan. 1964. *Pjesme, drame, kritike i prikazi*. Zagreb: Matica hrvatska, Zora: 7-22.

Hergešić, Ivo. 1965. "Hrvatska moderna: Pjesnici". *Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća*. Zagreb: Stvarnost: 73-124.

Jelčić, Dubravko. 2003. *Povijest hrvatske književnosti: Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne*. Zagreb: Naklada Pavičić.

Matoš, Antun Gustav. 1906. "A, Benešić: Pjesama knjiga druga". *Hrvatska smotra: za politiku, književnost, znanost, umjetnost i kritiku* 1, 1: 117-119.

Pavličić, Pavao. 1993. "Čemu služi autoreferencijalnost?". *Interektualnost & autoreferencijalnost*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta: 105-114.

Prohaska, Dragutin. 1906a. "A. Benešić: Pjesama knjiga druga". *Savremenik: mjesečnik Društva hrvatskih književnika* 1, 2: 121.

Prohaska, Dragutin. 1906b. "A. Benešić: Pjesme". *Savremenik: mjesečnik Društva hrvatskih književnika* 1, 2: 146-147.

Prohaska, Dragutin. 1916. "Ante Benešić: (1864-1916)". *Savremenik: mjesečnik društva hrvatskih književnika* 11, 9-12: 359-361.

Sablić Tomić, Helena i Rem, Goran. 2003. *Slavonski tekst hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.

Sablić Tomić, Helena i Jemrić, Marina. 2012. "Tekstovi Ante Benešića u 'Knutu: listu za satiru i humor'". *Zbornik radova Identitet Srijema u prošlost i sadašnjosti*. Nijemci: Općina Nijemci, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Vukovar: 180-203.

Solar, Milivoj. 1994. *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Šicel, Miroslav. 2005. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: Moderna*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Užarević, Josip. 1988. *Kompozicija lirske pjesme: (O. Mandeljštam i B. Pasternak)*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti.

Užarević, Josip. 1998. "Predgovor". Vidrić, Vladimir. 1998. *Pjesme*. Vinkovci: Riječ: 7-1.

ANTE BENEŠIĆ'S POETRY

This paper analyses the poems by Ante Benešić, comprised in three collections published during his lifetime, *Pjesme* (1905), *Pjesama knjiga druga* (1906) and *Anakreontika* (1913), from the point of view of their expression and content, the position of the embodied lyrical subject, the present self-referentiality, the identified intertextual modifications and finally the then contemporary poetic creation. For the first time this paper will give a critical parallel view of the three collections of poetry by Ante Benešić, this often neglected author, whose literary and artistic appearance, in fact, was a true artistic refreshment within the poetry of the Croatian Literary Modernism.

KEY WORDS: *Benešić's collections of poetry, expression and content, Anacreontic poetry, "sremisising of Anacreontica", self-referentiality of the text.*

